

Subject Area
Philosophy

Year: 2022
Vol: 8
Issue: 96
PP: 1136-1140

Arrival
01 January 2022
Published
24 March 2022
Article ID Number
3913
Article Serial Number
28

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3913>

How to Cite This Article
Tüzün, C. (2022).
“Erlebnis ve Erfahrung
Aralığındaki Flâneur”
International Social
Sciences Studies
Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:8, Issue:96;
pp:1136-1140

Social Sciences Studies
Journal is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0 International License.

Erlebnis ve Erfahrung¹ Aralığındaki Flâneur²

The Flâneur between Erlebnis and Erfahrung

Cengiz TÜZÜN¹

¹ Ankara Üniversitesi, DTCF Sistematiik Felsefe ve Mantık Bölümü Doktora Adayı. Ankara, Türkiye

ÖZET

Bu çalışma Walter Benjamin’in Pasajlar adlı eserini temel alarak, flâneur kavramı ve flâneurün kent ve zaman deneyimini ele almaktadır. Kapitalist sanayileşmeyle beraber Avrupa’da aristokrasi yerini burjuvaziye bırakmıştı. Kapitalist sanayileşmenin ortaya çıkardığı üretim metalleri, 19. Yüzyıl’da kapitalizmin başkenti sayılan Paris’te pasajlarda sergilenmiştir. Bu yeni yaşam biçiminin büyüündeki flâneur, kenti bütünlük arz etmeyen bir deneyim ve anlam arayışında temâşa eder. Bu makalede flâneur ve izini sürdüğü yitık zaman ve anlam arayışı incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Flâneur, Erlebnis, Erfahrung, Pasajlar, Yitık Zaman, Kent

ABSTRACT

This article deals with the concept of flâneur and the flâneur’s experience of the city and time, based on Walter Benjamin’s work called Arcades Project. By the capitalist industrialization in Europe, the aristocracy left its place to the bourgeoisie. The production commodities revealed by capitalist industrialization were exhibited in the arcades in Paris, which was considered the capital of capitalism in the 19th century. The flâneur, under the spell of this new way of life, contemplates the city with an experience and meaning that lacks totality. In this article, the flâneur and its search for lost time and meaning will be examined.

Key words: Flâneur, Erlebnis, Erfahrung, Arcades, Lost Time, City

1. GİRİŞ

Kapitalist sanayileşmeyle beraber ortaya çıkan ve 19. Yüzyıl’da, kapitalizmin başkenti olarak görülen Paris’te, aristokrasinin yerini, burjuvaziye bıraktığı zamanlarda *flâneur*’lükten başka çaresi kalmayan, kalabalıklar arasında gezinen ve kendi bireysel deneyimiyle kenti soluyan, kapitalist üretim metallerinin fantazmagorilerinin³ büyüüne kapılarak, kenti temâşa eden, kenti yaşamın aktığı bir tablo olarak deneyimleyen *flâneurü* ve onun, bu parçalanmış ve bütünlük arz etmeyen bu akıştaki anlam arayışını, kısaca *flâneurü* ve izini sürdüğü yitık zaman(ları) sorgulanacaktır.

Walter Benjamin’in *Pasajlar* adlı eserinde göstermeye çalıştığı temel fikir kapitalizmin kendini bir mitos olarak dayatan ideolojisidir. Kapitalizm, kendini Tanrının yerine koyarak yeni bir din olarak sahneye çıkmaktadır. Pasajlar bu yönü ile modern katedrallerin yerini tutan yeni ibadet merkezlerine dönüşmüştür. Bundan dolayı pasajlar, kendilerini kapitalizmin arketipleri olarak, mitik bir hakikat olarak dayatırlar. Kapitalizmin ortaya çıkardığı

¹ *Erlebnis* ve *Erfahrung*: Almanca ’da deneyim, yaşantı, tecrübe anlamlarına gelir. Erlebnis daha çok bireysel tecrübeye denk düşerken; *Erfahrung* ise kolektif bir deneyime dayalı olan bütünlüklü yaşantısal deneyimi anlatır. Bu metinde de Walter Benjamin’in *flâneurün* tecrübesinin/deneyimin ne türden bir deneyim/yasantı olduğu bağlamında ele alınacaktır.

² Flâneur, Fransızca da “avare gezinen” anlamını taşıyan sözcük, Benjamin’de bir temel kavram niteliğindedir ve yaya dolaşırken, aynı zamanda çevre izlenimleriyle düşünce üreten kişi anlamında kullanılmıştır. (Ç.N.): Benjamin, W. (2002). *Pasajlar* (4 b.). (A. Cemal, Çev.) İstanbul: YKY., s.92. dip notlardan alıntılanmıştır.

“Flâneur, henüz gerek büyük kentin, gerekse burjuva sınıfının eşiğindedir. Henüz bunlardan herhangi birine yenik düşmüş değildir. Hiçbirine yerleşmiş değildir. Flâneur, sığınacağı kitlede arar. Kitlenin fizyonomisine ilişkin erken çalışmalara Engels’te ve Poe’da rastlanır. Kitle, bir peçedir; bu peçenin ardından alışılmış kent, bir fantazmagori niteliğiyle Flâneur’ü çağırılmaktadır. Bu fantazmagori içersinde kent, kimi zaman bir peyzaj, kimi zaman da bir içmekân görüntüsündedir. Daha sonra Flâneur’lülüğü mal cirosu için yararlı kılan büyük mağaza olgusu, bu ikisini kendi yapısı içersinde geliştirir. Büyük mağaza, Flâneur’ün son numarasıdır.” Benjamin, W. (2002). *Pasajlar* (4 b.). (A. Cemal, Çev.) İstanbul: YKY., s.98-99.

³ Fantazmagori sözcüğü Walter Benjamin tarafından sıklıkla kullanılan bir kavramdır. En genel anlamıyla aldatıcı görüntü olarak kullanılır. Ayrıca Marx tarafından da kullanılan bu kavram, Benjamin’de malın fetiş olma durumu üzerinden değerlendirilir. Bu yönüyle fantazmagori, kapitalist üretim metallerinin kendisini parıltılı bir hakikat olarak göstermesiydi. “*Pasajlar Yapıtı*’nda peşinden gittiği sır, görünürde olan bir sır. Fantazmagorik olan, “mal üreten toplumun büründüğü parıltıydı” - bu parıltı, aslında hem idealist estetiğin “güzel görünüş”üyle, hem de malın fetişlik öz yapısıyla bir bağlam içerisinde bulunmaktaydı. Fantazmagoriler, “yüzyılın sihirli görüntüleridir”. Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*., s.25.

metaların, fetiş olarak sergilendiği mekânlara dönüşen yer ise yine pasajların kendisidir. “Moda ise, fetişin nasıl onurlandırılacağını belirleyen ritüelin tarifini veriyor.”⁴ Kısaca kapitalizmle beraber insanlar hem kendi zamanına hem de ürettiklerine yabancılaşmıştır. Bu metafetişizm içerisinde *flâneur* uyku ile uyanıklık hali arasında bir deneyimle, kapitalizmin fantazmagorilerinin büyüünde geçmişle ve şimdi arasında anlam arayan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eskiden henüz kapitalizmden dolayı sanayinin girmediği topografyalarda, insanlar yazın kızgın sıcaklığında mercimek hasadını yaparlarken tek ağızdan söyledikleri türkülerle hem zamanı hem mekânı hem de üretimi kolektif bir deneyim olarak yaşarlardı. Üstelik bu kolektif üretim sürecinde, üretilen değere de bir yabancılaşma durumu yoktu. Bu deneyim kuşkusuz *Erfahrung* deneyimine denk düşen yaşantısal bir deneyimdir. İnsanlar üretimi kolektif bir dayanışma çerçevesinde gerçekleştirirken, üretilenle doğrudan bir ilişki de vardır. Aynı zamanda yaşanan süre, bellekte iz bırakan bütünlüklü bir tecrübeye denk düşüyordu. Aynı durum, geceleri etrafında toplanılan, çocukların büyülu kahramanı olan, hikâye anlatıcısının hikâyelerindeki büyülu dünyasında yaşanan *Erlebnis* ve *Erfahrung* deneyimini birleştiren, -bireysel ve kolektif deneyimin üst üste bindiği- bir yaşantıda da vardır. *Erfahrung*, ortak, parçalı olamayan, bütünlüklü bir deneyimken bunun karşısında *Erlebnis* birbirinden kopuk, bütünlüğü olmayan fragmental ve bireysel bir deneyimdir. “*Erfahrung* kavramının Almanca kökeni olan “*fahren*” (sürmek, yolculuk etmek), hareketlilik, seyahat etmek, etrafta dolanmak ya da seyfû sefer etmek manasını taşıyor. Böylece *Erfahrung* hem zamana ilişkin bir boyut, yani süre, alışkanlık, tekrar ve dönüş iması yapıyor; hem de tecrübe eden öznenin bir derece risk aldığı ima ediyor (terimin Latince kökeni olan *periri*’i, onu alttan alta tehlike anlamına gelen *peril*’e ve yokolmak anlamına gelen *perish*’e bağlıyor). Bu yan anlamlar *Erfahrung*’u daha nötr ve münferit bir oluş olan (İngilizce *experience*’in de içerdiği) *Erlebnis*’ten (olay, macera) ayırıyor”. Böylece aslında birincisi normatif içerikli bir kavramdır; ikincisi ise olgusal içerikli bir kavramdır.”⁵ Örneğin kapitalizm ve modernleşmeyle beraber ortaya çıkan matbaa hikâye anlatıcısını tahtından ederek, yerini bireysel olana, yani *Erlebnis* deneyimine dayanan romana bırakmıştır. Roman yazarının deneyimi ise bireysel olan, kendi uzamında kalabalıklardan kopuk, bireysel bir deneyimdir. Roman bir nevi insanı yalnızlaştırarak, okuyucusunu kahramanı ile değiş tokuş eder. Başka bir deyişle kendi yaşamsal tecrübesine yabancılaşan okuyucu, roman kahramanının mitik gerçeğinde kendini bulmaya çalışır. Sanırım buraya kadar *Erlebnis* ve *Erfahrung* kavramlarının hangi kapsamlar bakımından inceleneceğini sezimledik. Bu yazının devamında ise *flâneur*’ün bu deneyimler (*Erfahrung* ve *Erlebnis*) arasındaki serüvenini inceleyeceğiz.

Kapitalizmin ilk olarak sistemli bir şekilde ortaya çıktığı yer, Avrupa’dır. 19. Yüzyıl kapitalizmin başkenti Paris ise kapitalist üretimin ortaya çıkardığı çoğu metanın pazarlarda ya da pasajlarda sergilendiği bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. *Flâneur* ise kapitalizmin ortaya çıkardığı/ürettiği mitik zamanları fragmental (parçalı) deneyimler ile yaşayarak, geçmişle bir hesaplama içerisinde diyalektik bir imgelemi ortaya çıkaran; aurasını kaybetmiş, parça pörçük olan bu dünyada anlam arayan, tarihin o en münzevi momentinde gördüğü o ışıltının izini süren, yığınlar arasındaki yalnız adamdır. *Flâneur*, başka bir deyişle kapitalist tarihin, kendini mitik, doğal bir gerçeklik olarak sunmasını yapısöküme uğratarak, alegorik anlamlarla, bir tecrübe hali ile mevcut olan üzerinden namevcut olanın perdesini açan birisidir. *Flâneur*, *Erlebnis* ve *Erfahrung* deneyimi arasında gidip gelen kentlidir. Benjamin’in *flâneur*ü Edgar A. Poe ve Charles Baudelaire’den bağımsız düşünemeyiz. Bergson’un süre felsefesi ve Marcel Proust’un *À la Recherche du Temps Perdu*’sü (Yitik Zamanların İzinde) de bu bakımdan *flâneur*ün fragmental kent deneyimine ışık tutan, zemin oluşturan etkenlerdir. “*Flâneur* yalın haliyle sanayileşmenin ortaya çıkışından sonra oluşan kalabalıkların içinde ayrıcalıklı yeri olan ve zamanın ruhuna aykırı bir karakterdir. Edgar A. Poe’da dedektif titizliği olan kalabalıkların adamı, Baudelaire’de modern yaşamın deneyimini (yeniden) tanımlayan sanatçı, Benjamin’de ise gündelik hayatın farklı zaman algısına sahip tiplmesidir. Poe’da kalabalıkların adamı kitleye bakarken aslında kendisinde de olan modern yaşamın şaşkınlığını taşır. Bu şaşkınlık, hızlı akan gündelik hayatın tahakkümü karşısındaki çaresizliktir.”⁶

Flâneur kavramı ilk olarak Baudelaire’in yazılarında karşımıza çıkmaktadır. Benjamin’in Baudelaire’in şiirlerine olan ilgisi, onun *Erlebnis* deneyimini *Erfahrung* tecrübesine dönüştürecek başarıyı kendi içinde barındırmasıdır. Benjamin’in tamamlanamayan *pasajlar*’daki *flâneur*ün çıkış noktası da bu yönü ile Baudelaire’den gelmektedir. Anne Friedberg, Baudelaire’in Benjamin üzerine olan etkisini şöyle ifade eder: “Baudelaire’in şiir koleksiyonu, *Les fleurs du mal* (elem çiçekleri), Benjamin’in tamamlanmamış olan, kapsamlı çalışması *Pasajlar*’ın mihenk taşıdır. Benjamin için şiirler, *flâneur*ün Paris’e yönelen gezgin bakışlarındaki kayıtlardır.” (Friedberg, 1991). Baudelaire’deki *flâneur* daha çok modern kentlerin sokak yaşantısının tesadüfi meraklısı, gözlemcisi, başka bir deyişle sokak yaşantısının haber raportörü olarak resmedilmiştir. Öbür taraftan Baudelaire’in *flâneur*ü kayıp giden zamanın/anının resmini çizen, şiirleştiren bir ressamdır.⁷ Kent ve kalabalıklar Baudelaire’de birbirinden kopuk

⁴ Delaloğlu, B. F. (2010). *Benjamin* (2. b.). İstanbul: Say Yayınları. s.174.

⁵ Aktaran: Özbek, M. (2000). Walter Benjamin Okumak – II., S.117.

⁶ Yıldırım, A. (2014). Düşünmeye Nostaljik Bir Çağrı: Hiza Karşı Flâneurün Zamanı., s.260.

⁷ Bkz: Werner, J. V. (2005). *American Flâneur: The Cosmic Physiognomy of Edgar Allan Poe*. S.59.

değildir. Kenti büyülü yapan temel unsur kalabalığın kendisidir. Bu kalabalığın içerisinde, o hep bir şok deneyim anını şiirlerinin zeminine yerleştirir. “Kent insanı, kalabalıkta yalnızca bir hasmını, kendisine düşman bir öğeyi görmekten çok uzaktır; tersine, büyük kent insanını büyüleyen görüntü, asıl bu kalabalıktan kaynaklanır. Büyük kent insanının duyduğu haz, bir ilk bakışta aşk değil, bir son bakışta aşktır. Bu, sonsuza kadar bir veda edıştır ve şiirde büyülenme, anıyla kesişir.”⁸ Baudelaire lirik şiirlerindeki bu şok deneyim yöntemi, onun kendi kişiliği ile de yakından ilgilidir. Kardeşim dediği, kendisine benzeyen okuyucusu tarafından anlaşılacak ister. Okuyucusuna böyle hitap etmesinin altında yatan sebep ise; “okuyucusunun kendisi gibi -ilgiyi ve algılama yeteneğini öldüren- iç sıkıntısıyla tanışık olduğunu ve okurken zorlanacağını düşündüğünü gösterir.”⁹ Baudelaire’in şiirlerini anlamının ön koşulu ise modern kentlerde/toplumda fantazmagorileri ve alegorileri çözümleyecek, algılayacak olan, Bergson, Proust ve Freud’un tecrübe (*Erlebnis ve Erfahrung*) üzerine olan kuramını bilmekten geçer. Baudelaire’in sanatının merkezine yerleştirdiği şok deneyim ise tam da bu anlamıyla Bergson ve Freud’un tecrübe anlayışının izlerini taşır. Benjamin bu şok deneyimi, Baudelaire’de *Bazı Motifler Üzerine*’de şöyle ifade etmektedir: “Şok faktörünün tek tek izlenimlerdeki payı ne kadar büyükse, bilincin uyaranlardan korunma amacıyla, gündemde kalması ne kadar zorunluysa ve bu bilinç ne ölçüde etkiliyse, izlenimler de o kadar düşük düzeyde deneyime (*Erfahrung*) girer; buna karşılık yaşantı kavramına uygunlukları da aynı ölçüde artar. Şoka karşı savunmanın asıl işlevi, belki de olaya içeriğinin bütünlüğü pahasına, bilinç düzeyinde tam bir zaman noktası sağlamak olarak dile getirilebilir.”¹⁰ Baudelaire, aynı zamanda kendi yaratımın temeline bir korku ögesini de yerleştirmektedir. Bu korku ögesini kendi kişiliğiyle de sürekli olarak çarpıştırma eğilimindedir. Bu korku öğelerine karşı savaşım da bir nevi yitip giden zamana karşı bir savaşımıdır. Baudelaire’in dizelerindeki ifadeyle şöyledir:

Et le Temps m’engloutit minute par minute,
Comme la neige immense un corps pris de roideur.
(Zaman her dakika yutmakta beni,
Sürekli karın hareketsiz bir bedeni örtmesi gibi.)¹¹

Bu yönü ile Baudelaire’in *flâneur*ü yitip giden zamanın deneyimini resmetme çabası vardır. Kalabalıklar da Baudelaire için hareketli bir peçedir, o kendi sözcükleri aracılığıyla, birbirinden ayrı düşünülemeyen Paris’i ve kalabalığını o peçenin ardından görerek, kalabalığın resmini şiirleştirir.¹² Onun *flâneur*ü bu bakımdan sokaklarda gezinen yelkenlerini kalabalıkların rüzgârıyla şişiren bir tiptir. Kalabalığın içinde ama aynı zamanda kalabalıktan kopuktur. Benjamin, bu kopuk durumu şöyle ifade eder: Baudelaire, kalabalığın onu zorla kendisine çekişine yenik düşmüş ve bir *Flâneur* kimliğiyle kendini o kalabalıktan biri kılmıştır; bununla birlikte, kalabalığın İnsanı olmaktan uzak bir yapı taşıdığı duygusunu da içinden atamamıştır. Kendini kalabalığın suç ortağı yaparken, neredeyse aynı anda ondan kopmuştur. Baudelaire, kalabalıkla görüşte yoğun bir ilişki kurar; gerçekte ise niyeti, onu *tek* bir aşağılayıcı bakışla hiçliğin uçurumuna yuvarlamaktır.¹³

*Flâneur*ün zamansal deneyimi de bilince sürekli gönderdiği şoklarla uyaran bir yapıdır. *Spleen* (bunalım, sıkıntı, melankoli) hali içerisindeki zaman, aşırı bir duyarlılık içerisinde algılanır.¹⁴ Her an birer şok olarak bilinci kırbaçlar. Burada *Erfahrung* deneyimini kaybeden şahıs tıpkı takvimin dışına itilmiş, başka bir dünyanın/zamanın insanına dönüşür. Benjamin bunu bir metaforla pazar günleri çalan çanlara benzeterek, tarihten yoksun ruhlarla betimler. Baudelaire’deki *flâneur* en güzel yakıştırma da onun kent kalabalığına bir ruh kazandırmak ve bu kalabalıklar arasında karşılaşmaları, gözün gördüğü, kulağın işittiği, bedenin hissettiği oldukça duyarlı anlardan bir *Erfahrung* deneyimine ulaşmaktır. Baudelaire’deki *flâneur*, bu yönüyle, varlığına anlam verecek olan otantik (*erfahrung*) bir deneyimin izini sürerken, sıradanlaşan (yabancılaşan) günlük hayata ise bir eleştiri geliştirmektedir. Sıradanlaşan günlük hayat ise burada Benjamin’in de vurgulamış olduğu gibi bengi dönüşsel bir cehennemdir. Bu cehennem ise tüketim toplumunun ve üretim biçimlerin içerisinde, sadece istenç ürünü bellekle deneyimleyen, kendine ve içerisinde bulunduğu zamana yabancılaşan insan portresidir. Baudelaire, bu kendine yabancılaşan banal deneyim tarzını, onu aşacak olan ortam ve zemini yaratacak olan, o yeni yüce bir anlamda arar. Bu ise ancak *flâneur*ün yaşam tecrübesine denk gelir. *Flâneur*, modern kenti deneyimlerken, çevresini saran nesneleri ve insanları o sonsuz tekrardan kurtarır. Kenti uzaktan bir metin gibi okuyabilen kişidir Baudelaire’deki *flâneur*. *Flâneur*, başka bir

⁸ Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, S.218.

⁹ Özbek, M. (2000). Walter Benjamin Okumak – II., S.113.

¹⁰ Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, S.210.

¹¹ Bkz: Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, s. 235-236.

¹² Bkz: Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, s. 216.

¹³ Benjamin, A.g.e., s.220-221.

¹⁴ Bkz: A.g.e., s.235.

deyişle, labirent şeklindeki kentin sosyal mekânlarındaki nesnelerin ve insanların koleksiyonculuğunu yaparak anlam arayışında olmaktadır.¹⁵

19. yüzyılda Paris'te demir ve camın mimari olarak yapılarda kullanılmaya başlamasından sonra, hâlihazırda endüstriyel üretimin tavan yaptığı bu dönemde Paris, endüstriyel üretiminin metallerinin sergilendiği pasajlarla dolmuştu. Endüstriyel üretimin metallerini üreten emek gücü de bu mitik zamanlardaki metalaşmaktan kurtulamadı. "Metalaşan bir dünyada, nesneler de, insanlar da indirgenmiştir; nesneler "hale"sini yitirmiş; tamalgı ve hakiki tecrübe (*Erfahrung*) olanağı parçalanmıştır."¹⁶ Benjamin 19. Yüzyıldaki kültür yazgısını, yine meta olma yazgısı olarak tanımlamaktan geri duymaz.¹⁷ Pasajların bu fantazmagorik, aldatıcı büyüğü görüntüsünü *flâneur*ün deneyiminde, yani *Erlebnis* olan parçalı deneyimin, *Erfahrung*'ta bütünlüklü bir deneyimde birleştirilerek aurasını yitirmiş olanın anlamını arar.

Benjamin'nin *flâneur*ü, Paris'te gezinirken sürekli olarak yitip gitmiş bir zamanın izini sürer. Onun için geçmişte kalan bir zamanla şimdinin sürekli olarak ilişki içine sokularak, şimdiyi yeniden kuran zamansal bir deneyim vardır. Her görüngü, geçmişten gelen şimdi ile anlam bulur. "Bellek bu rolünü -çağdaş anlamda- Bergson'un saf belleğinden (*memoire pure*) ziyade Proust'un istençdışı bellek (*mémoire involontaire*) dediği rastlantısal olanla yerine getirir. Nesnelerle olan ilişkiyi yeniden tanımlayan istençdışı bellek, daha çok nesneyi öne çıkarır. Oysa o ana dek yalnızca dikkatin buyruğundaki bir belleğin hazır tuttuklarının sınırları içerisinde kalan istenç ürünü bellek (*mémoire volontaire*) ile kalırız. Bu belleğin yapısal özelliği, geçmişe ilişkin olarak vardığı bilgilerin hiçbirisinden iz taşımamasıdır."¹⁸ Bundan dolayı Benjamin'nin *flâneur*ü Paris pasajlarının her bir köşesini büyüğü bir dünya olarak tecrübesinde, Proust'un istençdışı belleğiyle ilişki içerisinde değerlendirmek gerekir. Paris kenti *flâneur*ün bakışlarında canlı bir peyzaj gibi kendini açar ve bekler. *Flâneur* kenti adım adım gezerken ki yaşadığı deneyim, hastalık öncesi bir esirlik durumuna benzetilir. *Flâneur*ü besleyen yalnızca kentte gördükleri değildir, salt bilgi ve ölü veriler (fotoğraf, sinema, kitap vs.) de *Erlebnis* ya da *Erfahrung* niteliğiyle kendisine mal edebildiği ölçüde bu türden besinlerdir.¹⁹

*Flâneur*ün deneyimi sezgiseldir ve aynı zamanda fragmental bir yapıdadır. Paris sokaklarında bir kaplumbağa yürüten yavaşlıktaki bir zamandır. *Flâneur* kapitalizmin ürettiği mekanik belirlenişin içinde, sonsuz bir şekilde süregiden o hızlı akışı içerisinde, kendine zaman tanıyan, zamanı içerisinde yaşadığı mekânda adeta nesneleştirilen/donduran, daha doğru bir deyişle zamanı mekânsallaştıran bir deneyime sahiptir. *Flâneur*, geçtiği sokakları alegorik okumalar aracılığıyla hep geçmişe şimdiye çağırarak, şimdiki anın tahlilini yapar. Pasajların *flâneur*ü kapitalizmin ürettiği fantazmagorilerinin görüntüsüne/ışığına kapılarak, gerçekliğin hakikati yerine, o yanıltıcı ışıltının geçmişle olan ilişkisi üzerinden parçalı bir *Erlebnis* deneyimini, bütünlüklü bir *Erfahrung* yaşantısına dönüştürme arzusu taşıyan kişisidir. Farklı bir ifade ile materyal olanla, mistik (imgelemin) olanın biraradalığından sürreal bir deneyime ulaşma çabasıdır *flâneur*ün *Erfahrung*u. Banal ve sıradan olan üzerinden alegorik bir anlam ifadesidir. Benjamin'nin *flâneur*ü, sürreal deneyim aracılığıyla, kapitalizmin kendini mitik bir gerçeklik olarak sunduğu banalleşen, yalancı yaşantısının/gerçekliğinin dışına çıkmaktır. Kentin o dağılmış, parçalı yapısının artık bir bütünlük içerisinde algılanamama durumundan ortaya çıkan hakikat yitimini, tek tek *Erlebnis* deneyiminin *Erfahrung* tecrübesiyle birleştirme çabasıdır, *flâneur*ün çabası. *Flâneur* tıpkı Walter Benjamin'nin Paul Klee'nin portresinde bahsettiği tarih meleği gibi, gözlerini geçmişe dikerek, parçalanmış her şeyi bütünlüğe kavuşturmak isteyendir.²⁰ *Flâneur*, geçmişle gelecek arasında duran bu tarih meleğidir.

2. SONUÇ

Flâneur yitip giden anların anlamlı bir bütünlük içerisinde tekrardan kefareti ödeneceğimiz yeni bir algılama olanağını sunar bize. Bilincimizde kendini bir hakikatmış gibi iz bırakmaya çalışan kapitalizmin hızlı ve yalan zamanına karşı, bizi bir dinginlik anına götürecek olan *flâneur*ün tavrına ihtiyaç vardır. Benjamin'nin *flâneur* üzerinden eleştirdiği mitik zamanlar, hala bizi sarmalayan, yaşamsal tecrübemize yön veren, onu parçalayan ve hakikatten koparan tek yönlü bir yolda tahakkümüne devam ediyor.

KAYNAKLAR

Benjamin, W. (2002). *Pasajlar* (4 b.). (A. Cemal, Çev.) İstanbul: YKY.

¹⁵ Bkz: David, F. (1994). *The Flâneur in Social Theory*, s.92.

¹⁶ Özbek, M. (2000). *Walter Benjamin Okumak- I*, s.89.

¹⁷ Bkz: Özbek, A.g.e., s.89.

¹⁸ Yıldırım, A. (2014). *Düşünmeye Nostaljik Bir Çağrı: Hiza Karşı Flâneurün Zamanı*, S.262.

¹⁹ Bkz: Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*, s. 264.

²⁰ Bkz: Scholem, G. (2010). *Walter Benjamin ve Meleği*. B. F. Delaloğlu içinde, *Fikir Mimarları Dizisi-4: Benjamin* (E. E. Çakmak, Çev., 2.b., s. 179-223). İstanbul: Say Yayınları., s.218.

- David, F. (1994). The flâneur in social theory. K. Tester içinde, *The Flâneur* (s. 81-197). London: Routledge.
- Dellaloglu, B. F. (2010). *Benjamin* (2. b.). Istanbul: Say Yayınları.
- Friedberg, A. (1991, 6). Les Flâneurs du Mal(l): Cinema and the Postmodern Condition. *PMLA*, 102(3), 419-431.
- Özbek, M. (2000). Walter Benjamin Okumak - I. *Ankara Üniversitesi SBS dergisi*, 55(2), 69-96.
- Özbek, M. (2000). Walter Benjamin Okumak - II. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 83-111.
- Scholem, G. (2010). Walter Benjamin ve Meleği. B. F. Delaloğlu içinde, *Fikir Mimarları Dizisi-4: Benjamin* (E. E. Çakmak, Çev., 2 b., s. 179-223). Istanbul: Say Yayınları.
- Werner, J. V. (2005). *American Flaneur: The Cosmic Physiognomy of Edgar Allan Poe*. New York: Routledge.
- Yıldırım, A. (2014). Düşünmeye Nostaljik Bir Çağrı: Hıza Karşı Flâneurün Zamanı. *Ege Üniversitesi Edebiyat Yayınları*, 190, 257-263.